

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 4, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 658.15:65.012.12

*О. В. Деркач,
Магістр, НТУУ «КПІ»,
О. П. Кавтиш,
к. е. н., доц.*

ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ

*A.V. Derkach,
Master of economic, NTUU "KPI"
O. P. Kavtysh,
docent, PhD*

PROBLEM ANALYSIS OF FINANCIAL CONDITION OF COMPANIES

У статті проаналізовано основні прийоми та методичні підходи до аналізу фінансового стану підприємств. Визначено основні проблеми їх застосування щодо оцінки фінансового стану вітчизняних підприємств та запропоновано шляхи їх вирішення.

In this article reviewed basic receptions of enterprises financial condition analysis and defined basic problems of their use for estimation of native enterprises financial condition. Proposed possible ways to decision this problems.

Ключові слова. *Аналіз фінансового стану, фінансовий стан, методичні підходи і прийоми до аналізу фінансового стану.*

Вступ. Ключовою проблемою багатьох вітчизняних підприємств є підвищення ефективності їх функціонування та забезпечення економічного зростання в умовах посилення конкуренції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Інструментом подолання вказаної проблеми є фінансовий аналіз, який покликаний ідентифікувати зміни фінансових результатів, контролювати відношення фінансових показників підприємства та його головних конкурентів, визначити загрозу банкрутства, ризиків капіталовкладень, а також орієнтувати на вирішення ряду інших аспектів покращення фінансово-господарської діяльності з метою довгострокового планування розвитку та прийняття відповідних управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень. Питання аналізу фінансового стану підприємств розглядаються у працях зарубіжних та вітчизняних науковців і практиків. Серед основних варто визначити праці: М.І.Баканова, І.Т.Балабанова, О.М.Волкової, А.І.Ковальова, В.В.Ковальова, М.Н.Крейніної, Е.А.Маркар'яна, Д.С.Молякова, В.П.Привалова, В.М.Родіонової, Н.О.Русак, В.А.Русак, Р.С.Сайфуліна, Г.В.Савицької, М.О.Федотової, А.Д.Шеремета, Л.Бернштайна, А.Гропелі, Т.Карлін, Б.Коласс, Е.Нікбахта, Е.Хелфєрта., О.І.Барановського, А.І.Даниленка, І.В.Зятковського, В.М.Івахненка, Л.А.Ляхтіонова, О.Г.Мендрул, О.В.Павловської, В.В.Сопка, В.М.Суторміна, О.О.Терещенко, М.Г.Чумаченко та ін.

Не применшуючи внесок вказаних дослідників у вирішення проблем аналізу фінансового стану підприємств, варто зазначити, що все ще не вирішеними залишаються питання щодо систематизації і способів обчислення показників фінансового стану, адаптації та визначення доцільності застосування закордонних методик аналізу для вітчизняних підприємств, ідентифікації факторів впливу на показники фінансового стану як основи такого аналізу, а також необхідності уніфікації стандартів аналізу за відповідними чітко визначеними принципами та ін. Все це вказує на необхідність подальших досліджень проблем аналізу фінансового стану підприємств.

Мета. Метою статті є систематизація інформації про основні проблеми, які виникають в процесі аналізу фінансового стану вітчизняних підприємств, а також визначенні основних напрямів їх вирішення.

Результат дослідження. Вихідною категорією, яка визначає сутність аналізу фінансового стану та його функціональну роль у процесі здійснення фінансово-господарської діяльності є категорія «фінансовий стан». Саме підходи до її розуміння, на нашу думку, закладають засади для визначення сутнісних рис та обґрунтування методичних підходів до аналізу.

Варто зазначити, що в економічній літературі існує багато визначень «фінансового стану підприємства». Їх систематизація дає підстави говорити про те, що у найбільш загальному вигляді під фінансовим станом варто розуміти результат взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, який визначається сукупністю виробничо-господарських чинників, а також характеризується системою показників, що відображають наявність, способи формування, розміщення і використання фінансових ресурсів [1,3,5,7].

Тобто фінансовий стан - це одна з найважливіших характеристик діяльності підприємства, яка у своїй основі містить динамічні, повторювані, часто нерівномірні процеси руху фінансових ресурсів. Тому, на наш погляд, метою оцінки фінансового стану підприємства є пошук резервів підвищення ефективності їх формування, розміщення і використання. Вона має конкретизуватись відповідними поточними завданнями. Серед основних варто відмітити: забезпечення необхідного рівня рентабельності виробництва, зміцнення комерційного розрахунку, зниження собівартості, визначення рівня економічної безпеки тощо як основи стабільної роботи підприємства і виконання ним зобов'язань перед бюджетом, кредиторами та іншими установами.

На сьогоднішній день існує розгалужена класифікація методичних підходів до аналізу фінансового стану підприємства, яка включає формалізовані і неформалізовані, математичні та коефіцієнтні, графічні методи і моделі(рис.1)[9].

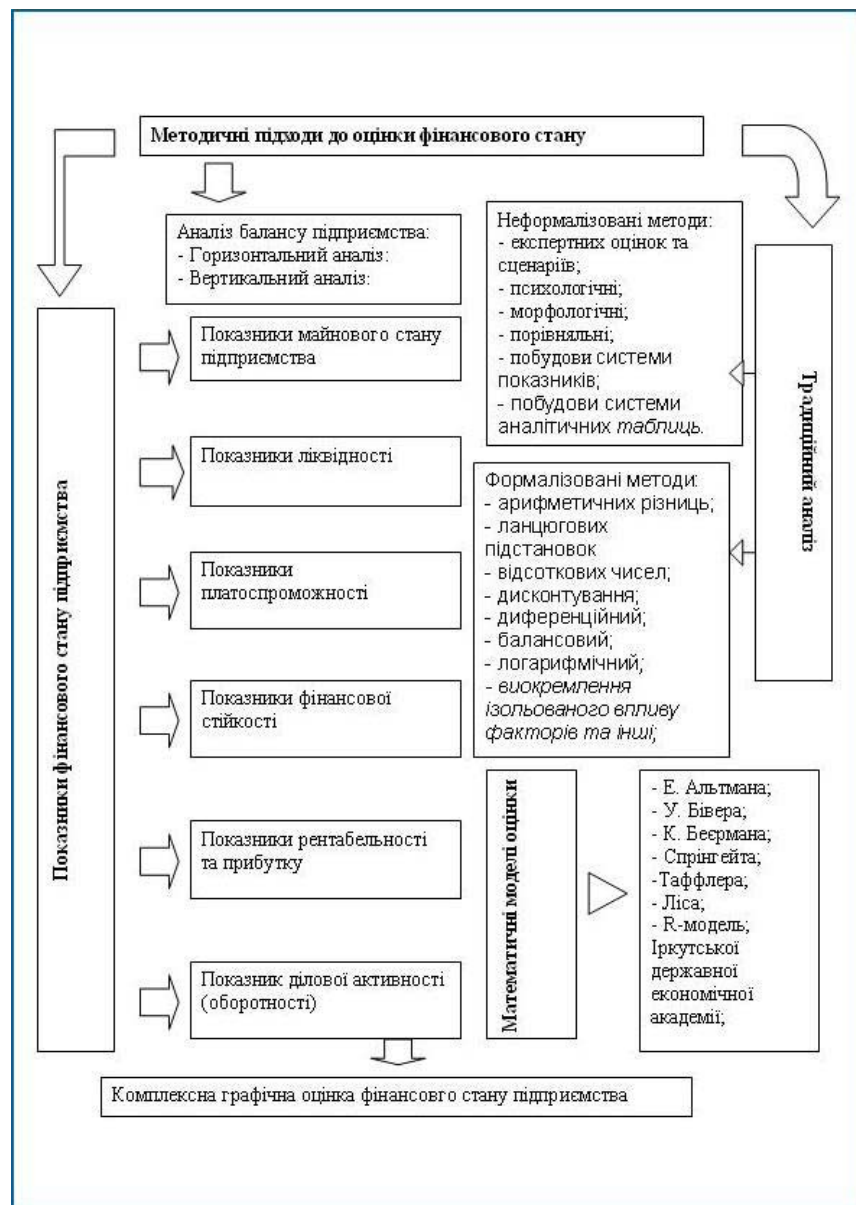

Рис. 1. Класифікація методичних підходів до аналізу показників фінансового стану підприємств [9]

Використання того чи іншого методичного підходу, об'єктивність отриманих даних залежать від ряду зовнішніх і внутрішніх факторів. Серед основних факторів, які чинять вплив на їх застосування варто відзначити національні відмінності у стані економічного розвитку (стійкості економічної системи), стабільності законодавства, можливостях інтерпретації даних, нормативах для порівняння у процесі аналізу, необхідності доповнення неформалізованих методів формалізованими тощо.

Ще оду групу проблем становить пошук оптимальних прийомів щодо застосування даних методик, оскільки вони мають як свої переваги, так і недоліки (табл. 1) [2, 4, 6].

Таблиця 1.
Характеристика основних прийомів аналізу фінансового стану

Назва	Сутність	Переваги	Недоліки
горизонтальний аналіз	полягає у порівнянні кожної позиції поточної звітності з минулим періодом	дозволяє одержати найбільш загальне уявлення про якісні зміни, які мали місце, у структурі коштів і їх джерел, а також динаміці цих змін, дані прийоми використовуються практично в усіх методиках	не містять механізму порівняння окремих варіантів економічних рішень і не передбачають взаємозамінваності різних ресурсів, через що унеможливується вибір оптимального варіанту розвитку економічної системи; обмежене рахування інфляції
вертикальний аналіз	забезпечує визначення структури фінансових показників з виявленням впливу кожної позиції звітності на показник загалом	дозволяє одержати найбільш загальне уявлення про якісні зміни, які мали місце, у структурі коштів і їх джерел, а також динаміці цих змін, дані прийоми використовуються практично в усіх методиках	не містять механізму порівняння окремих варіантів економічних рішень і не передбачають взаємозамінваності різних ресурсів, через що унеможливується вибір оптимального варіанту розвитку економічної системи; обмежене врахування інфляції

Трендовий аналіз	полягає в порівнянні кожної позиції звітності з минулими періодами і виявлення тренду, тобто основної тенденції динаміки показника, яка є вільною від випадкових впливів індивідуальних особливостей окремих періодів	дозволяє простежити за показниками тенденцію розвитку, зробити прогноз на перспективу	складність вибору моделі; трудомісткість; проблеми інтерпретації інформації та формування системи аналізованих показників; неточність даних за нестабільного ринкового середовища (найчастіше тренд короткостроковий)
метод фінансових коефіцієнтів	полягає в розрахунку числових відношень показників різних форм звітності, визначенні взаємозв'язку між ними. Фінансові коефіцієнти є вихідною базою для факторного аналізу фінансового стану підприємства	простота обчислення величин; логіка відбору показників, правильність їх інтерпретації; використання коефіцієнтів у просторово-часовому аспекті, тобто дає можливість швидко у відносних величинах здійснювати як експрес-, так і комплексу діагностику	трудомісткість; відсутність нормативних значень ряду коефіцієнтів; ситуація, коли зміни величин коефіцієнтів у динаміці не можуть бути інтерпретовані належним чином, оскільки значення для розрахунку змінюються у часі; не завжди значення коефіцієнтів відбивають реалії національного господарства; окремі методики мають застарілі назви форм звітності; рекомендовані методики направлені на ретроспективний аналіз; ототожнення різних напрямків оцінки фінансового стану
порівняльний аналіз	це внутрішній аналіз показників звітності підприємства, дочірніх підприємств, підрозділів, цехів, а також порівняння показників даного підприємства з відповідними показниками конкурентів, з нормативними чи середньо-галузевими даними	гнучкий, динамічний, є основою комплексної оцінки показників фінансово-господарської діяльності	трудомісткий; можливий при наявності доступної, повної і достовірної інформації; важко використовувати з урахуванням фактору часу; ототожнення різних напрямків оцінки фінансового стану; для того щоб за результатами порівняння можна було зробити правильні висновки, необхідно забезпечити відповідність показників та їх однорідність за календарними строками, методами оцінки, умовами роботи, інфляційними процесами
факторний аналіз	дає змогу виявити вплив окремих факторів на показники за допомогою детермінованих чи стохастичних прийомів дослідження	дає змогу наочно побачити рівень фінансового стану на підприємствах протягом кожного звітного періоду і простежити тенденцію його зміни шляхом визначення ключових факторів впливу на основні показники	трудомісткий; не завжди можна обмежити кількість показників та факторів для аналізу; залежно від моделі результати можуть відрізнятися; ситуація, коли зміни величин коефіцієнтів у динаміці не можуть бути інтерпретовані належним чином, оскільки значення для розрахунку змінюються у часі;

Не зважаючи на те, що усі прийоми мають значну кількість недоліків, проте серед основних варто відзначити те, що при проведенні аналізу фінансового стану українські підприємства стикаються з проблемою, пов'язаною з нестабільністю економіки.

У зв'язку з нестабільністю національної валюти, в умовах постійної зміни інформації багато фінансово-економічних показників, розрахованих на певний час, повністю втрачають свою цінність для аналізу, тобто в результаті проведення аналізу не можна стверджувати про його достовірність та актуальність.

Ще одним негативним моментом здійснення аналізу показників фінансового стану дослідники визначають нерозвиненість фондового ринку, де б обертались акції акціонерних підприємств, і по яким можна було б судити про положення емітентів, їх фінансовий стан та розвиток. Крім того, нестабільність законодавчої бази (фінансового, податкового права) також ускладнює проведення аналізу фінансового стану підприємства.

Більше того, як свідчать дані ряду досліджень, складність у проведенні фінансового аналізу полягає також у неритмічності та слабкості використання ряду прийомів і методів фінансового аналізу у діяльності підприємств. Так у роботі [10], зазначено, що у 2002 р. 87 %, а у 2007 р. – 90,5 % головних бухгалтерів користувались аналітичними прийомами переважно на власний розсуд, за потребою; спостерігається зниження рівня використання аналізу серед керівників лінійних підрозділів (з 31 % у 2002 р. до 22 % у 2007 р.); суб'єкти господарювання часто взагалі не визначають структурний підрозділ, до функціональних обов'язків працівників якого належить проведення аналізу; власники рідко зацікавлені у проведенні комплексного аналізу фінансового стану, а якщо він і проводиться, то з метою отримання додаткових кредитних коштів, тобто на вимогу фінансово-кредитних установ; якщо серед аудиторів здійснення прогнозного аналізу складає приблизно 12 %, то на підприємствах такі дослідження займають лише 5 % усього обсягу аналітичних робіт.

Згідно даного дослідження і самі аудитори констатували, що в процесі своєї професійної діяльності застосовують економічний аналіз: 22 % щоразу при проведенні аудиторських перевірок, 26 % – виключно за наявності конкретного замовлення клієнта, а більше 50 % – за потребою, на власний розсуд [10].

Наведені дані свідчать, що на сьогоднішній день у більшості вітчизняних власників та менеджерів, а також державних службовців відсутнє комплексне бачення переваг здійснення максимально повного та об'єктивного аналізу фінансового стану, що у значній мірі і визначає негативні тенденції щодо покращення фінансових показників діяльності, а також низьких кредитних позицій національних компаній на ринку капіталу, негативного інвестиційного клімату загалом.

Висновки. У таких умовах, на наш погляд, доцільно рекомендувати з метою подолання як проблем, пов'язаних із застосуванням методичних підходів, прийомів фінансового аналізу, так і покращення організації його здійснення суб'єктами господарювання[7; 8;11]:

- проводити декілька разів на рік оцінку найважливіших показників фінансового стану підприємства (індивідуальний підхід до визначення найголовніших показників);
- розробляти нові методи оцінки фінансового стану, а також способи покращення фінансового стану, підвищення платоспроможності і ліквідності, зокрема

комплексного характеру;

- нормалізувати, стабілізувати, привести до міжнародних норм фінансове та податкове законодавство;
- удосконалювати інформаційно-методичне забезпечення аналізу та уніфікувати методики форм фінансової звітності, що дозволить підвищити її аналітичні можливості та реальність оцінки майна;
- адаптувати закордонні методики аналізу фінансового стану, що на сьогоднішній день виступають основними у процесі його здійснення, до соціально-економічних умов та практики господарювання суб'єктів національного господарства;
- проводити методичні семінари для осіб, відповідальних за здійснення аналізу фінансового стану з метою формування мотиваційних аспектів його удосконалення та підвищення рівня кваліфікації тощо.

У сукупності надані рекомендації становлять основу для пошуку більш ґрунтовних напрямів оптимізації вирішення проблем здійснення комплексного аналізу фінансового стану вітчизняних підприємств.

Література:

1. Артеменко В.Г. Финансовый анализ: Учебное пособие / Артеменко В.Г., Беллендир М.В. – М.: «ДИС», НГАЭ и У, 1997 г. – 364 с.
2. Бланк І.А. Основи фінансового менеджменту / Бланк І.А. – К., 1999.
- 3 Грачова Р. Як визначити реальний фінансово-майновий стан свого підприємства / Грачова Р. // Дебет-Кредит. – 2000. - № 34. – С. 18-27.
- 4 Ковалев В.В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор Инвестиций. Анализ отчетности / Ковалев В.В. – М., 1999. –512 с.
5. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: Підруч. для ВНЗ. Рекомендовано МОНУ/ Попович П.Я. – Тернопіль, 2001. – 456 с.
6. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз підприємств / Коробов М.Я. – К., , 2000. – 378 с.
7. Стеців І.І. Проблеми формування інформації щодо фінансового стану підприємства / Стеців І.І., І.С. Пігура. // Науковий вісник. - 2006. - № 16 – С.167-170.
8. Штефаніч Д.А. Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.04 / Д.А. Штефаніч., О.Ю. Ніпіаліді; Терноп. акад. нар. господарства. – Т., 2002. – 20 с. – укр.
9. Ползова В.М. Сучасні підходи до оцінки фінансового стану підприємства / В.М. Ползова. // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010, №5. – Т. 2. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2010.../078-083.pdf
10. Олійник О.В. Стан економічного аналізу в Україні: проблеми адаптивності до інституційних запитів / О.В. Олійник // міжнародний збірник наукових праць І(16). [Електронний ресурс]. Режим доступу: eztuir.ztu.edu.ua/1110/1/17.pdf
11. Ковалевська А.В. Критичний аналіз методів оцінки фінансового стану підприємства / А.В. Ковалевська, С.І. Асєєв. // БІЗНЕСІНФОРМ . –2012.–№ 3. [Електронний ресурс]. Режим доступу: [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.business-inform.net/_inc/kachka_pdf.php?year=2012

Стаття надійшла до редакції 19.04.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"